

**Адміністративне право
України. Повний курс.
Видання четверте**

У підручнику подано повний курс адміністративного права. За основу взято теоретичні положення та практику діяльності публічної адміністрації, що відповідає цінностям людиноцентристської теорії, коли публічна адміністрація має якнайповніше задовольняти права, свободи й законні інтереси приватних осіб відповідно до цінностей ЄС.

Підручник може бути використано студентами в освітньому процесі, аспірантами, викладачами навчальних закладів, науковцями, членами уряду України та іншими посадовими особами органів публічної влади, народними депутатами, апаратом суду, активістами громадських об'єднань, а також усіма, хто цікавиться адміністративним правом.

За змістом підручник відповідає Програмі другого блоку фахового вступного випробування з адміністративного права України, що затверджена МОН України. Він стане в нагоді під час підготовки до вступних випробувань для складання ЗНО до магістратури, а також у підготовці до відповідних кваліфікаційних іспитів кандидатів на посади суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів і працівників правоохоронних органів.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

1.1. Основоволожні категорії адміністративного права	17
1.1.1. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади	17
1.1.2. Суб'єкти публічного адміністрування.	21
1.1.3. Публічний інтерес.	24
1.2. Адміністративне право як складова публічного права	25
1.2.1. Призначення адміністративного права	25
1.2.2. Відносини, що складають предмет адміністративного права	27
1.2.3. Відмежування адміністративного права від цивільного.	28
1.3. Система адміністративного права	30
1.3.1. Загальне адміністративне право.	32
1.3.2. Особливе адміністративне право.	32
1.3.3. Спеціальне адміністративне право.	33
1.3.4. Європейське адміністративне право.	34
1.4. Джерела адміністративного права	37
1.4.1. Поняття, значення та види джерел адміністративного права	37
1.4.2. Національні джерела адміністративного права (Конституція України, законодавчі акти, підзаконні нормативні акти)	39
1.4.2.1. Конституція України як основне джерело адміністративного права	40
1.4.2.2. Законодавчі акти (нормативно-правові акти) як джерела адміністративного права	40
1.4.2.3. Підзаконні нормативні акти як джерела адміністративного права	43
1.4.3. Міжнародні джерела адміністративного права	45
1.4.3.1. Міжнародні договори	45

1.4.3.2. Юридичні акти Європейського Союзу як джерела адміністративного права в контексті правотворчої діяльності	45
1.4.3.3. М'яке право	48
1.4.4. Рішення судових органів як джерела адміністративного права	50
1.4.4.1. Практика Європейського суду з прав людини	51
1.4.4.2. Рішення Конституційного Суду України в системі джерел адміністративного права	51
1.4.4.3. Висновки Верховного Суду щодо застосування норм права як (квазі) джерело адміністративного права	53
1.4.5. Неформалізовані квазіджерела адміністративного права	55
1.4.6. Юридична сила формалізованих джерел адміністративного права. Система джерел адміністративного права за їх юридичною силою	57
1.4.7. Правила вирішення конкуренції норм, закріплених у джерелах адміністративного права	58

РОЗДІЛ 2 ПРИНЦИПИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

2.1. Принцип верховенства права в адміністративному праві	63
2.1.1. Значення принципу верховенства права для регулювання адміністративних правовідносин	64
2.1.2. Складові верховенства права	66
2.1.2.1. Принцип законності	66
2.1.2.2. Юридична визначеність	68
2.1.2.3. Запобігання зловживання (надужиттю) повноваженнями	69
2.1.2.4. Рівність перед законом і недискримінація	70
2.1.2.5. Доступ до правосуддя	70
2.2. Принципи належного врядування в адміністративному праві	71
2.2.1. Значення принципів належного врядування для регулювання адміністративних правовідносин	73
2.2.2. Принцип забезпечення участі в ухваленні рішень та належне реагування	74

2.2.3. Принципи відкритості й прозорості в адміністративному праві	76
2.2.4. Принцип добросовісності й етичної поведінки в адміністративному праві	77
2.2.5. Принцип ефективності в адміністративному праві	78
2.2.6. Принципи компетентності й спроможності в адміністративному праві	79
2.2.7. Принципи поваги до прав людини та культурної різноманітності	80
2.2.8. Принцип забезпечення соціальної згуртованості	80
2.2.9. Принцип підзвітності в адміністративному праві	81
2.2.10. Принцип сталості та довгострокової орієнтованості	81
2.2.11. Принцип інноваційності та відкритості до змін	81
2.2.12. Принцип поваги приватності	82
2.2.13. Принципи-вимоги щодо обігу інформації	82

РОЗДІЛ 3

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

3.1. Поняття «суб'єкт публічного адміністрування» (адміністративний орган) як суб'єкт адміністративного права	84
3.1.1. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування	86
3.2. Система органів виконавчої влади	95
3.2.1. Військово-цивільні адміністрації	110
3.3. Суб'єкти місцевого самоврядування	115
3.4. Приватна особа в системі суб'єктів адміністративного права	123
3.4.1. Види приватних осіб	125
3.4.1.1. Громадяни України	125
3.4.1.2. Іноземці, особи без громадянства	128
3.4.1.3. Фізичні особи-підприємці	132
3.4.1.4. Підприємства, установи, організації як суб'єкти адміністративного права	133
3.4.2. Адміністративна правосуб'єктність приватної особи	136
3.4.2.1. Адміністративна правоздатність	136
3.4.2.2. Адміністративна дієздатність	137
3.4.2.3. Адміністративна деліктоздатність	138

3.4.2.4. Загальний та спеціальний адміністративно-правовий статус приватної особи	139
3.5. Суб'єктивні публічні права приватної особи	141
3.5.1. Сутність суб'єктивних публічних прав приватної особи	141
3.5.2. Окремі види суб'єктивних публічних прав приватних осіб та їх загальна характеристика	142
3.5.2.1. Право на участь в ухваленні рішень	143
3.5.2.2. Право на звернення	145
3.5.2.3. Право на доступ до публічної інформації	152
3.5.2.4. Право на свободу мирних зібрань	161
3.5.2.5. Право на свободу об'єднань	162
3.6. Особливості неурядової організації як суб'єкта адміністративного права	163

РОЗДІЛ 4 АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ

4.1. Поняття, ознаки та види адміністративних послуг	168
4.1.1. Поняття адміністративної послуги	169
4.1.2. Ознаки адміністративної послуги	170
4.1.3. Відмінність адміністративної послуги від інших видів послуг у публічній сфері	171
4.1.4. Види адміністративних послуг	173
4.1.5. Принципи надання адміністративних послуг	175
4.2. Суб'єкти відносин надання адміністративних послуг	178
4.2.1. Суб'єкт звернення	178
4.2.2. Суб'єкт надання адміністративних послуг	180
4.2.3. Центри надання адміністративних послуг	186
4.2.4. Адміністратори	188
4.3. Порядок надання адміністративних послуг	190
4.3.1. Стадії процедури надання адміністративної послуги	190
4.3.2. Юридичні документи та дії, що супроводжують процедуру надання адміністративних послуг	194
4.3.3. Плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір)	196
4.3.4. Вимоги до якості надання адміністративних послуг	198

РОЗДІЛ 5
ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

5.1. Розуміння інструментів публічного адміністрування	203
5.1.1. Поняття та ознаки інструмента публічного адміністрування	203
5.1.2. Види інструментів публічного адміністрування	204
5.1.3. Вибір інструментів публічного адміністрування	206
5.2. Нормативно-правовий акт як інструмент публічного адміністрування	207
5.2.1. Види нормативно-правових актів	209
5.2.2. Вимоги до нормативно-правового акта	210
5.2.3. Порядок підготовки та ухвалення нормативно-правових актів	211
5.2.4. Дія (чинність) нормативно-правових актів	211
5.2.5. Припинення дії нормативного акта	212
5.2.6. Зміст і значення антикорупційної експертизи нормативно-правового акта	213
5.2.7. Державна реєстрація нормативно-правового акта	213
5.2.8. Процедура оприлюднення та набрання чинності нормативно-правовим актом	215
5.2.9. Підстави для визнання нормативно-правового акта протиправним	216
5.2.10. Зв'язок протиправності з фактом недотримання формальних вимог під час підготовки та видання акта	218
5.3. Індивідуальний (адміністративний) акт як інструмент публічного адміністрування	218
5.3.1. Класифікація індивідуальних актів	221
5.3.2. Процедура ухвалення (видання) індивідуальних актів	223
5.3.3. Чинність індивідуального акта	225
5.3.4. Нікчемність індивідуального акта	226
5.4. Адміністративний договір як інструмент публічного адміністрування	228
5.4.1. Поняття, юридичне значення та ознаки адміністративного договору	228
5.4.2. Види адміністративних договорів	230
5.4.3. Укладання адміністративних договорів	232

5.4.4. Чинність адміністративного договору	234
5.4.5. Нікчемність адміністративного договору	235
5.4.6. Підстави визнання адміністративного договору нікчемним	236
5.5. Адміністративний розсуд у публічному адмініструванні	238
5.5.1. Умови застосування адміністративного розсуду	240
5.6. Використання електронного врядування публічному адмініструванні	242
5.6.1. Поняття електронного врядування	242
5.6.2. Елементи електронного врядування	245
5.6.3. Співвідношення понять «електронне врядування», «електронна держава», «електронна демократія», «електронний парламент», «електронний уряд», «електронний суд»	248
5.7. Учинення юридично значущих адміністративних дій	249
5.8. Здійснення матеріально-технічних операцій	250
5.9. План як інструмент публічного адміністрування	251
5.9.1. Сфера застосування планів	253
5.9.2. Види планів	254
5.10. Фактична дія як інструмент публічного адміністрування	255
5.10.1. Поняття, юридичне значення та ознаки фактичної дії	255
5.10.2. Сфера застосування фактичних дій	256
5.10.2. Основні види фактичних дій	257
5.11. Заходи адміністративного примусу	261
5.11.1. Поняття адміністративного примусу	261
5.11.2. Адміністративно-запобіжні заходи в діяльності публічної адміністрації	265
5.11.3. Заходи адміністративного припинення	269
5.11.4. Адміністративні стягнення	276
5.12. Адміністративно-правові режими	277
5.12.1. Поняття та класифікація адміністративно-правових режимів	277
5.12.2. Надзвичайні адміністративно-правові режими	280

5.13. Контроль та нагляд	283
5.13.1.Адміністративний (публічний) контроль	283
5.13.2.Адміністративний нагляд	285

РОЗДІЛ 6
АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

6.1. Розуміння адміністративної процедури	289
6.1.1. Поняття адміністративної процедури	289
6.1.2. Види адміністративних процедур	292
6.1.2.1. Реєстраційні процедури	293
6.1.2.2. Дозвільні процедури	294
6.1.2.3. Інспекційні процедури	296
6.1.2.4. Процедури притягнення до адміністративної відповідальності	297
6.1.2.5. Процедури за заявою особи	298
6.1.2.6. Процедури за службовим обов'язком	299
6.2. Принципи адміністративної процедури	300
6.2.1. Система принципів адміністративної процедури	300
6.2.2. Зміст спеціальних принципів адміністративної процедури	303
6.3. Учасники адміністративної процедури	307
6.3.1. Адміністративні органи	308
6.3.2. Учасники адміністративного провадження	310
6.3.3. Представництво в адміністративній процедурі	314
6.3.4. Особи, які сприяють розгляду справи	316
6.4. Стадії адміністративної процедури	316
6.4.1. Ініціювання та початок провадження	317
6.4.2. Підготовка справи до розгляду	320
6.4.3. Розгляд і вирішення справи	321
6.4.4. Оформлення адміністративного акта, його доведення до відома адресатів та заінтересованих осіб	323
6.5. Перегляд адміністративного акта	325

РОЗДІЛ 7
ЗАХИСТ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ
У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

7.1. Поняття інструментів захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб у сфері публічного адміністрування	327
7.1.1. Види інструментів захисту особи та їх співвідношення між собою	328
7.2. Медіація як альтернативний спосіб вирішення адміністративних спорів	330
7.3. Поняття адміністративного оскарження	335
7.3.1. Підстави та порядок подання скарги	335
7.3.2. Предмет адміністративного оскарження	337
7.3.3. Можливі наслідки розгляду скарги	339
7.4. Відшкодування шкоди, завданої суб'єктами публічної адміністрації приватним особам	340
7.4.1. Підстави та процедури, за якими суб'єкт публічного адміністрування відшкодовує шкоду, завдану приватній особі	344
7.4.2. Способи відшкодування шкоди	345
7.5. Міжнародні способи захисту прав приватних осіб	346

РОЗДІЛ 8
СЛУЖБОВЕ ПРАВО

8.1. Публічна служба	359
8.1.1. Поняття та види публічної служби	359
8.1.2. Поняття і сутність державної служби та служби в органах місцевого самоврядування як основних різновидів публічної служби	370
8.2. Основи правового статусу державного службовця	376
8.2.1. Поняття державного службовця. Посади державної служби та їх категорії	376
8.2.2. Обов'язки та права державного службовця	380
8.2.3. Вступ на державну службу. Проходження державної служби і службова кар'єра	383
8.2.4. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державного службовця	394

8.2.5. Матеріальне й соціальне забезпечення державного службовця	398
8.2.6. Припинення державної служби	401
8.3. Правовий статус службовця в органі місцевого самоврядування	403
8.3.1. Поняття службовця в органі місцевого самоврядування. Посади в органах місцевого самоврядування та їх категорії	403
8.3.2. Обов'язки та права службовця в органі місцевого самоврядування	408
8.3.3. Вступ на службу в органі місцевого самоврядування. Проходження служби в органі місцевого самоврядування і службова кар'єра	413
8.3.4. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність службовця в органі місцевого самоврядування	420
8.3.5. Матеріальне й соціальне забезпечення службовця в органі місцевого самоврядування	423
8.3.6. Припинення служби в органі місцевого самоврядування	425
8.4. Запобігання корупційним проявам у публічній службі	427
8.4.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища	427
8.4.2. Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними	431
8.4.3. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	437
8.4.4. Інші антикорупційні обмеження для публічних службовців	441
8.4.5. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів	445
8.4.6. Правила етичної поведінки публічних службовців	450
8.4.7. Фінансовий контроль щодо публічних службовців	456

РОЗДІЛ 9

АДМІНІСТРАТИВНО ДЕЛІКТНЕ ПРАВО

9.1. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності	466
9.1.1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності	466

9.1.2. Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності	470
9.1.3. Принципи адміністративної відповідальності	473
9.1.4. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в разі їх фіксації спеціальними технічними засобами, що працюють в автоматичному режимі	474
9.1.5. Адміністративна відповідальність юридичних осіб	478
9.1.6. Законодавчі акти, що регулюють відносини адміністративної відповідальності	481
9.2. Адміністративне правопорушення	483
9.2.1. Поняття адміністративного правопорушення	483
9.2.2. Ознаки адміністративного правопорушення	484
9.2.3. Відмежування адміністративного правопорушення від кримінального правопорушення	485
9.3. Юридичний склад адміністративного правопорушення	488
9.3.1. Поняття юридичного складу адміністративного правопорушення	488
9.3.2. Структура юридичного складу адміністративного правопорушення	489
9.3.3. Види юридичних складів адміністративного правопорушення	495
9.4. Заходи адміністративної відповідальності	497
9.4.1. Поняття адміністративного стягнення	497
9.4.2. Види адміністративних стягнень	497
9.4.3. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних правопорушень	503
9.4.4. Загальні правила накладення адміністративних стягнень	505
9.5. Провадження у справі про адміністративні правопорушення	507
9.5.1. Поняття та особливості проваджень у справах про адміністративні правопорушення	507
9.5.2. Докази у справах про адміністративні правопорушення	509
9.5.3. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення	510

9.5.4. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення	515
9.5.5. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення	521

РОЗДІЛ 10

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ

10.1. Основні категорії адміністративного судочинства	530
10.1.1.Завдання адміністративного судочинства	530
10.1.2.Критерії оцінювання рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічного адміністрування	532
10.1.3.Джерела права (матеріального та процесуального), які застосовує адміністративний суд	536
10.1.4.Принципи адміністративного судочинства	537
10.1.5.Форми адміністративного судочинства (загальне і спрощене), відмінності між ними	547
10.1.6.Визначення компетентного суду. Адміністративна юрисдикція. Публічно-правові спори, що належать до адміністративної юрисдикції. Правила предметної, інстанційної та територіальної юрисдикції, наслідки їх недотримання (порушення)	550
10.1.7.Склад суду. Відводи	559
10.1.8.Учасники судового процесу (учасники справи, представники, інші учасники судового процесу)	562
10.1.9.Адміністративна правоздатність і дієздатність	566
10.1.10. Докази і доказування. Засоби доказування. Предмет доказування	568
10.2. Звернення до адміністративного суду. Провадження в суді першої інстанції	581
10.2.1.Право на звернення з адміністративним позовом. Строк звернення з адміністративним позовом	581
10.2.2.Зміст і оформлення позовної заяви	585
10.2.3.Способи судового захисту	594
10.2.4.Забезпечення адміністративного позову	595
10.2.5.Постановлення судом ухвали про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі	598

10.2.6. Відзив. Відповідь на відзив. Заперечення. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву. Зустрічний позов в адміністративному судочинстві . . .	603
10.2.7. Урегулювання спору за участі судді. Відмова відповідача від позову, примирення	605
10.2.8. Розгляд справи по суті як стадія судового провадження	608
10.2.9. Особливості розгляду типових та зразкових справ	618
10.3. Перегляд судових рішень: апеляційне й касаційне провадження. Перегляд за нововиявленими або виключними обставинами	619
10.3.1. Апеляційне провадження	620
10.3.2. Касаційний перегляд судових рішень (касаційне провадження)	628
10.3.3. Особливості письмового провадження	634
10.3.4. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	635
10.3.4.1. Перегляд судових рішень на підставі рішень ЄСПЛ	637
АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ	644

РОЗДІЛ 1

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ЯК ГАЛУЗЬ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА¹

1.1. Основоположні категорії адміністративного права

1.1.1. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади

П'ять із половиною тисячоліть тому людство вступило в державно-правову дійсність. На сьогодні майже не залишилося людей, які живуть поза межами правового впливу держав. Тим самим держава і право характеризуються прогресивністю, в іншому разі вони б не утвердилися на всій землі та не охопили би своїм впливом практично всіх людей.

До основних ознак держави належать:

- 1) територія, що визнана світовою спільнотою;
- 2) люди, які пов'язані з державою громадянством (підданством);
- 3) публічна влада;
- 4) норми права;
- 5) податки;
- 6) державний примус, який може застосовуватися публічною владою для захисту від порушень норм права чи несплати податків;
- 7) зовнішні атрибути (прапор, гімн, герб).

Ці ознаки є універсальними, властивими будь-якій державі.

Визначаються також *ознаки, що характеризують публічну владу:*

- об'єднує народ (населення країни) за територіальною ознакою, створює територіальну організацію підвладних;
- здійснюється спеціальним апаратом, відокремленим від суспільства, для керівництва ним із застосуванням різних владних методів (заохочення, переконання і примусу);

¹ За загальною редакцією Валентина Галунька.

- відзначається суверенітетом, який означає незалежність реалізації публічної влади від бажань об'єктів влади;
- верховенство, обов'язковість рішень для іншої влади;
- публічність, тобто всезагальність і безособовість, що є виразником усезагальної волі²;
- нормативне регулювання суспільних відносин, що виявлено в можливості публічної влади видавати загальнообов'язкові правила поведінки.

Важливо знати, що публічна влада ширша за змістом за державну, оскільки публічні суб'єкти – це органи державної влади й місцевого самоврядування та інші недержавні суб'єкти делегованих владних повноважень під час здійснення виконавчих функцій. Тим самим будь-яка влада є публічною, але не всяка публічна влада є державною.

Отже, публічна влада – це здатність публічних суб'єктів впливати на суспільні відносини між людьми з приводу організації їхньої сумісної діяльності з метою реалізації публічного інтересу.³

Згідно з принципом розподілу влад і конституційних норм державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову⁴.

Зовнішньою формою реалізації державної влади є:

- для законодавчої влади – законотворчість;
- для виконавчої влади – публічне адміністрування;
- для судової влади – правосуддя⁵.

У цій тріаді ми виділяємо виконавчу владу, що реалізує свої завдання (функції) на основі норм адміністративного права.

Сутність виконавчої влади є:

- 1) реалізація та виконання законів на території всієї держави;
- 2) публічне забезпечення прав і свобод людини та громадянина;
- 3) сприяння задоволенню життєвих потреб населення, коли забезпечити їх за рахунок приватної ініціативи неможливо;

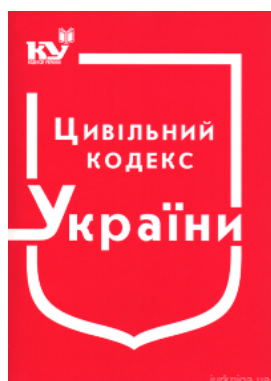
² Кравчук М. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. С. 43.

³ Мельник Р., Бевзенко В. Загальне адміністративне право: навчальний посібник; за заг. ред. Р. Мельника. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.

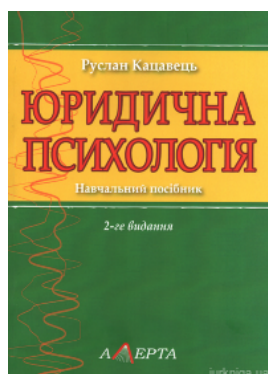
⁴ Ст. 6 Конституції України.

⁵ Мельник Р. Зазнач. праця.

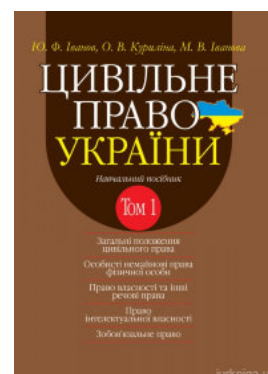
Книги, які можуть вас зацікавити

Цивільний Кодекс України

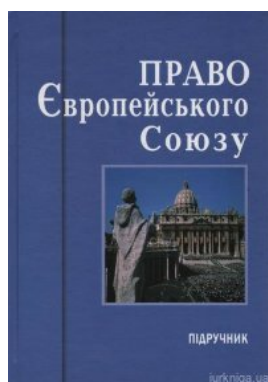
Юридична психологія. Навчальний посібник

Цивільне право України. Том 1. Навчальний посібник у 2 томах. Видання 2-ге доповнене і перероблене

Конституція України. Норма права

Право Європейського союзу: підручник

Земельний кодекс України

Перейти до галузі права
Адміністративне право

[Перейти на сайт →](#)